

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний педагогічний університет
ім. В.Г. Короленка

Кафедра історії України

**ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ТА
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
«СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
(ЗАОЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ)**

Укладач: професор Ю.В. Волошин

Полтава 2008.

УДК 930 (072/2) – 057/875

Теми контрольних робіт та методичні рекомендації з курсу «Спеціальні історичні дисципліни» для студентів заочного відділення історичного факультету / Укладач Ю.В. Волошин

Рецензенти: А.М. Киридон, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Київського міжнародного університету, доктор історичних наук.
Т.В. Тронько, доцент кафедри всесвітньої історії Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, кандидат історичних наук, доцент.

Друкується за рішенням засідання вченої ради
Полтавського державного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка
від ????? 2008 р. (протокол №)

Підписано до друку ??? 2008 р.
Гарнітура Times New Roman Суг. Ум. Др. арк. ???.
Наклад 50 прим. Замовлення № 31.
ІОЦ Полтавського державного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка
36003, м. Полтава, вул. Остроградського 2, тел. 2-96-84

Вступ

Навчальний план з курсу «Спеціальні історичні дисципліни» для студентів заочників історичного факультету передбачає виконання контрольної роботи. Підготовка контрольної роботи є одним з важливих етапів самостійної роботи студентів по засвоєнню зазначених дисциплін. Мета контрольних робіт – закріплення студентами теоретичних знань лекційного курсу й придбання ними практичних навичок у роботі з історичними джерелами. Контрольна робота повинна бути зданою методистові заочного відділення не пізніше, ніж за два тижні до іспиту. Роботи, представлені пізніше цього строку, не зараховуються. Студенти, які не здали контрольні роботи, до іспиту не допускаються.

Для виконання контрольної роботи необхідно вибрати тему із пропонованого нижче списку. Теми контрольних робіт пропонуються по всіх розділах зазначених дисциплін. До кожної теми рекомендований мінімум літератури, що може бути розширений за рахунок залучення статей з наукових журналів і збірників, матеріалів наукових конференцій, Інтернет ресурсів тощо.

Структура контрольної роботи не відрізняється від структури курсової роботи: вона складається з титульного аркуша, плану, вступу, основної частини, висновку, списку використаної літератури та джерел. До роботи можна долучати додатки (списки, покажчики, схеми, таблиці й ін.), але лише в разі крайньої необхідності.

Особлива увага необхідно звернути на правильність оформлення роботи, тому що контрольна робота, оформлена з порушенням існуючих стандартів, не може бути зарахована незалежно від її змісту.

Контрольна робота повинна виконуватися у рукописному вигляді. Об'єм роботи не повинен перевищувати розмірів стандартного учнівського зошита (12-18 аркушів). Робота виконується в зошиті на обох сторонах аркуша, причому з однієї сторони повинні бути залишені поля. Аркуші роботи нумеруються; вона повинна бути виконана акуратним почерком, з дотриманням всіх зазначених вимог. У тексті не допускається довільних скорочень слів, можливі тільки загальноприйняті скорочення. Цитати повинні супроводжуватися посиланнями на літературу та джерела, які виконуються посторінково під рискою, що проводиться нижче останнього рядка.

У вступі потрібно розкрити значення досліджуваної теми, сформулювати завдання, які будуть вирішуватися безпосередньо в контрольній роботі, коротко охарактеризувати використовувані джерела й літературу.

У висновку необхідно підвести підсумки виконаної контрольної роботи. Список літератури й джерел складається в наступній послідовності:

1. Джерела:
 - 1.1. Опубліковані джерела;
 - 1.2. Неопубліковані джерела;

2. Література.

Прізвища авторів і назви робіт у розділі «Література» розташовуються за алфавітом. Книги від статей не відділяються. Роботи одного автора розташовуються за алфавітом їхніх назв.

Розміщення посилань у кінці роботи або їхня суцільна нумерація не допускаються. Наприкінці роботи повинен бути список використаної літератури. Даний список і посилання оформляються відповідно до встановлених правил. Повний опис використаної літератури приводиться двічі: у списку літератури й у першому посиланні на дану роботу, всі наступні посилання на ту ж роботу оформляються в скороченому виді. Список складається із двох розділів: джерела й література. Джерела й література містяться в розділах за абеткою, при цьому номери сторінок, на які даються посилання в тексті роботи, у списку не вказуються.

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Тема 1. Поняття історичного джерелознавства

Визначення предмета й завдань джерелознавства на різних етапах розвитку історичної науки. Джерелознавство й історичне дослідження. Джерелознавство й система допоміжних історичних дисциплін. Історичне джерело й історичний факт. Основні етапи існування історичного джерела. Об'єктивно-суб'єктивна природа джерела. Джерельна інформація. Джерельна база історичних досліджень. Поняття про історичне джерело в різних теоріях історичного пізнання

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998.

2. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р. Д. Джерелознавство історії Української РСР. – К., 1986.
3. Історичне джерелознавство: Підручник/ За ред. Я.С. Кала кури. – К., 2002.
4. Підгаєцький В.В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ ст. – Дніпропетровськ, 2001.
5. Яковенко Н. М. Вступ до історії. – К.: Критика, 2007.
6. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории: Учеб. пособие / И.Н.Данилевский, В.В.Кабанов, О.М.Медушевская, М.Ф.Румянцева. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998.
7. Беленький И.Л. Разработка проблем теоретического источниковедения в советской исторической науке (1960–1984): Аналитический обзор. М., 1985.
8. Ковальченко И.Д. Исторический источник в свете теории информации: К постановке проблемы // История СССР. 1982. № 3. Курносое А.А. К вопросу о природе видов исторических источников // Источниковедение отечественной истории: 1976. М., 1977.
9. Медушевская О.М. Теоретические проблемы источниковедения. М., 1977.
10. Пушкарев Л.Н. Классификация русских письменных источников по отечественной истории. М., 1975.
11. Пушкарев Л.Н. Определение исторического источника в русской историографии XVIII–XX вв. // Археографический ежегодник за 1966 г. М., 1968.
12. Тартаковский А.Г. Социальные функции источников как методологическая проблема источниковедения // История СССР. 1983. № 3.
13. Шепелев Л.Е. Источниковедение и вспомогательные исторические дисциплины: К вопросу об их задачах и роли в историческом исследовании // Вспомогательные исторические дисциплины. Л., 1982. Т.13
14. Szymański Józef. Nauki pomocnicze historii. – Warszawa, 2006. – S.28-50.

Тема 2. Методи дослідження історичних джерел

Метод і структура джерелознавчого дослідження. Вироблення й нагромадження знань про історичну критику джерела. Взаємодія історичних концепцій і джерелознавчих прийомів вивчення й використання документів. Виділення логічних етапів джерелознавчого аналізу, методи вирішення дослідницьких задач на кожному етапі. Евристичний етап джерелознавчого дослідження. Джерелознавчий аналіз як система дослідницьких процедур. Завдання джерелознавчого аналізу: визначення зовнішніх особливостей пам'ятника, встановлення його автентичності, прочитання тексту, встановлення часу, місця, авторства, обставини й мотивів походження джерела; інтерпретація тексту, оцінка його вірогідності, повноти, наукової значимості інформації. Вироблення прийомів і методів обробки даних джерела. Єдність методології, методики й техніки джерелознавчого дослідження. Джерелознавчий синтез.

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
2. Історичне джерелознавство: Підручник/ За ред. Я.С. Кала кури. – К., 2002.
3. Підгаєцький В.В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ ст. – Дніпропетровськ, 2001
4. Яковенко Н. М. Вступ до історії. – К.: Критика, 2007.
5. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории: Учеб. пособие / И.Н.Данилевский, В.В.Кабанов, О.М.Медушевская, М.Ф.Румянцева. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998.
6. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. М., 1987.
7. Пронштейн А.П. Использование вспомогательных исторических дисциплин в работе над историческими источниками. М., 1972.
8. Пронштейн А.П., Данилевский И.Н. Вопросы теории и методики исторического исследования. М., 1986.
9. Пронштейн А.П. Методика исторического источниковедения. Ростов-на-Дону, 1976.
10. Пронштейн А.П., Задера А.Г. Методика работы над историческими источниками. М., 1964.
11. Фарсобин В.В. Источниковедение и его метод. М., 1983.
12. Szymański Józef. Nauki pomocnicze historii. – Warszawa, 2006. – S.28-50.

Тема 3. Класифікація історичних джерел

Джерельна база досліджень. Зміст і форма історичного джерела. Поняття класифікації джерел і їх завдання. Класифікації письмових джерел та їхня критика в сучасній літературі. Класифікаційні ознаки і категорії класифікації. Основні схеми й моделі класифікації джерел. Особливості класифікації писемних джерел. Класифікація й систематизація письмових джерел з історії України.

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
2. Історичне джерелознавство: Підручник/ За ред. Я.С. Кала кури. – К., 2002.
3. Підгаєцький В.В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ ст. – Дніпропетровськ, 2001
4. Яковенко Н. М. Вступ до історії. – К.: Критика, 2007.
5. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории: Учеб. пособие / И.Н.Данилевский, В.В.Кабанов, О.М.Медушевская, М.Ф.Румянцева. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998.
6. Источниковедение истории СССР / Под ред. И.Д. Ковальченко. М., 1981.
7. Пушкарев Л.Н. Классификация русских письменных источников по отечественной истории. М., 1975.
8. Szymański Józef. Nauki pomocnicze historii. – Warszawa, 2006. – S.28-50.

Тема 4. Літописання Київської Русі

Загальна характеристика літописання Київської Русі. Літописи як історичне джерело й методи їхнього вивчення. Проблема адекватності сприйняття літописного тексту. Основні поняття літописоведення: літопис, список, звід, редакція, протограф.

«Повість минулих літ» як один з ранніх літописних зводів. Визначення авторства «Повісті минулих літ» і її редакторів, установа редакцій і їхнього датування. Джерела «Повісті минулих літ». Значення «Повісті минулих літ» як історичного джерела та її вплив на подальший розвиток літописання.

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
2. Історичне джерелознавство: Підручник/ За ред. Я.С. Кала кури. – К., 2002.
3. Повість временних літ (підг. тексту *О.Творогова*). ПЛДР, 1978 //<
<http://litopys.org.ua/pvllavr/pvllavr.htm>>
4. Толочко П. Літописи Київської Русі. — К., 1994.
5. Толочко П. Тисячоліття давньоруського літописання // Київська старовина. — 1999. — №1. — С. 3-13.
6. Толочко П.П. Нестор — літописець Київської Русі // Український історичний журнал. — 1981. — №12. — С. 27-30.
7. Білоус Б. „Повість минулих літ”: історія чи література? // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2004. — С. 116-122.
8. Власенко Н. Хто є автором „Повісті врем’яних літ” // наука і суспільство. — 2002. — №5-6. — С. 10-14.
9. Алешковский М.Х. Повесть Временных лет. Судьба литературного произведения в древней Руси. М., 1971.
10. Бережков Н.Г. Хронология русского летописания. М., 1963.
11. Буганов В.И. Отечественная историография русского летописания. М., 1975.
12. Данилевский И.Н. Библия и ПВЛ: К проблеме интерпретации летописных текстов // Отечественная история. – 1993. № 1.
13. Данилевский И.Н. Замысел и название ПВЛ // Отечественная история. 1995. № 5.
14. Лихачев Д.С. Русские летописи и их культурно-историческое значение. Л., 1947.
15. Насонов А.Н. История русского летописания XI – начала XVIII века: Очерки и исследования. М., 1969.
16. Пашуто В.Ю. Некоторые общие вопросы летописного источниковедения // Источниковедение отечественной истории: Сб. статей. Вып. 1. М., 1973.
17. Рыбаков Б.А. Древняя Русь. Сказания. Былины. Летописи. М., 1963.

18. Тихомиров М.Н. Русские летописи, вопросы их издания и изучения // Вестник АН СССР. 1960. № 8.
19. Фарсобин В.В. Источниковедение и его метод: Опыт анализа понятий и терминологии. М., 1983.
20. Черепнин Л.В. ПВЛ, ее редакции и предшествующие ей летописные своды // Исторические записки. Вып. 25. 1948.
21. Черепнин Л.В. Спорные вопросы изучения Начальной летописи в 50–70-х годах XX в. // История СССР. 1972. № 4.

Тема 5 «Руська Правда»

«Руська Правда», як історичне джерело. Редакції «Руської Правди». Основний зміст джерела. Норми цивільного, кримінального й господарського права в «Руській Правді». Соціальна структура давньоруського суспільства за «Руською Правдою». Злочин і кара Київській Русі згідно норм «Руської Правди. Історичне значення Руської Правди.

Література:

1. Юшков С. Руська Правда (тексти на основі 7 списків та 5 редакцій). Київ, 1935. // <<http://litopys.org.ua/yushkov/ys.htm>>
2. Русская Правда // <<http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/RP/index.html>>
3. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
4. Історичне джерелознавство: Підручник/ За ред. Я.С. Кала кури. – К., 2002.
5. Лашенко Р. До історії українського права (Руська Правда) // Хроніка-2000. — 1998. — №27-28. — С.41-46.
6. Воробейкова Т. У. Древнерусское государство и право. — К., 1982.
7. Білецький Л. Руська правда й історія її тексту / За ред. Ю. Книша. — Вінніпег, Б.В., 1993. // <http://litopys.org.ua/bilets/bil.htm>
8. Яременко В. „Правда руська” // Тисяча років української суспільно-політичної думки: У 9 т. — К., 2001. — Т. 1. — С. 173-178.
9. Бочарников Д. М. Грушевський про історію створення та кримінальне право Руської Правди // Право України. — 1996. — № 11.
10. Материалы к изучению истории государства и права СССР. Русская Правда. Текст, введение, комментарий, предметно-терминологический указатель. — М., Росвузиздат, 1962.
11. Памятники русского права. — М., 1952. Вып 1. Вып 2.
12. Российское законодательство X—XX веков. В 9-ти т. — Т. 1. Законодательство Древней Руси. — М., Изд. АНСССР, 1984. — С. 47—129.
13. Свердлов М. Б. От Закона Русского к Русской Правде. — М., Юрид. лит., 1988.
14. Тихомиров Н. Пособие для изучения русской Правды. — М., 1963.

Тема 6. Галицько-Волинський літопис

Галицько-Волинський літопис як історичне джерело. Обставини створення літопису. Проблема авторства авторства Галицько-Волинського літопису, його редакторів, установа редакцій і їхнього датування. Джерела Галицько-Волинського літопису. Значення Галицько-Волинського літопису як історичного джерела та його вплив на подальший розвиток літописання.

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
2. Історичне джерелознавство: Підручник / За ред. Я.С. Кала кури. – К., 2002.
3. Галицько-Волинський літопис (розшифровка за Острозьким списком) // <<http://litopys.org.ua/oldukr/galvxleb.htm>>
4. Галицько-Волинський літопис // <<http://litopys.org.ua/litop/lit22.htm#r1201>>
5. Генсьорський А. Галицько-Волинський літопис. Процес складання; редакції і редактори. Київ, 1958. // <<http://litopys.org.ua/hens2/hs.htm>>
6. Генсьорський А. Галицько-Волинський літопис. Лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості. Київ, 1961 // <<http://litopys.org.ua/hens1/hn.htm>>
7. Грушевський М. Хронологія подій Галицько-волинського літопису. – Записки Наукового товариства імені Шевченка. — Львів, 1901. — Т. 41. — С. 1-72 // <<http://litopys.org.ua/hrs/hrs06.htm>>

Тема 7. Актові матеріали як історичне джерело

Поняття «актового матеріалу», класифікації актових джерел. Значення й місце актових матеріалів як історичних джерел. Загальна характеристика актового матеріалу. Поняття «формуляр» і «формулярний аналіз». Формуляри актів, методи їхнього вивчення Приватно-правові акти XII-XVII ст. Акти XVIII - першої половини XIX ст. Роль законодавства в розвитку договірних документів. Обумовленість розвитку актових матеріалів розширенням регулювання майнових відносин і розвитком обов'язкового права. Зміни в процедурі висновку й оформлення приватних актів.

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
2. Історичне джерелознавство: Підручник / За ред. Я.С. Калакури. – К., 2002.
3. Горбик А.О. Волочна поміра на українських землях у складі Великого князівства Литовського в XVI столітті // Український історичний журнал. — 1996. — №4. — С.46-62.
4. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. — К., 1986. — С.40-48, 61-74.
5. Литвиненко М.А. Джерела з історії України XVIII століття. — Х., 1970.
6. Актовое источниковедение. — М., 1979.
7. Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV – начала XVI вв. М., 1952–1964. Т. 1–3.
8. Зимин А.А. Памятники права Киевского государства X–XII вв. М., 1952.
9. Каштанов С.М. Из истории средневекового источника: Акты 10– 16 вв. М., 1996.
10. Каштанов С.М. Очерки русской дипломатики. М., 1970.

Тема 8. Актові матеріали доби Б.Хмельницького

Характеристика актових джерел періоду козацької революції середини XVII. Законодавчі та управлінські акти. Універсали та накази Б.Хмельницького. Універсали та накази інших гетьманів та полкової старшини.

Література:

1. Документи Богдана Хмельницького (1648-1657). - К., 1961.
2. Документи Богдана Хмельницького 1648-1657. — К., 1961.
3. Документы об освободительной войне украинского народа 1648-1654 гг. - К., 1965
4. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003.
5. Степанков В. Універсали і накази Богдана Хмельницького // Історія України. — 2001. — №43. — С.1-3
6. Хрестоматія з історії України. — К., 1993. — С.37-39, 78-79, 81-82, 99-103.
7. Хрестоматія з історії Української РСР з найдавніших часів до кінця 50-х років XIX століття. — К., 1959. — Т.1. — С.47-48, 123-124, 162-163, 306-309.
8. Універсали Богдана Хмельницького 1648-1657 // Матеріали до українського дипломатичного арію. Серія І. Універсали українських гетьманів / Упорядники І.Крип'якевич, І. Бутич. – К., 1998.

Тема 9. Матеріали фіскального, церковного й адміністративного обліку населення XVIII ст.

Облік населення з фіскальною метою. Церковний та адміністративно-поліцейський облік населення. Господарський облік в приватновласницьких володіннях. Компути, ревізії, ревізійні реєстри. Генеральне слідство про маєтності. Запровадження метричного обліку. Сповідні розписи. Клірові відомості.

Література:

1. Джерелознавство історії України. Довідник. – Київ, 1998
2. Історичне джерелознавство: Підручник / За ред. Я.С. Калакури. – К., 2002.
3. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. — К., 1986.
4. Литвиненко М.А. Джерела з історії України XVIII століття. — Х., 1970.
5. Макарчук С.А. Писемні джерела з історії України. — Львів, 1999.

6. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории: Учеб. пособие / И.Н.Данилевский, В.В.Кабанов, О.М.Медушевская, М.Ф.Румянцева. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998.

Тема 10. Описи намісництв Лівобережної України останньої чверті XVIII ст.

Причини та виникнення топографічних описів намісництв. Джерелознавчий потенціал описів. Історіографія. Топографічний опис Чернігівського намісництва О. Шафонського. Топографічний опис харківського намісництва. Топографічний опис Київського намісництва. Топографічний опис Новгород-Сіверського намісництва.

Література:

1. Апанович О.М. Значення праці О.А.Шафонського „Черниговского наместничества топографическое описание” для вивчення історії Лівобережної України другої половини XVIII ст. // Український історичний журнал. — 1960. — №5. — С.126-132.
2. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. — К., 1986.
3. Литвиненко М.А. Джерела з історії України XVIII століття. — Х., 1970.
4. Макаруч С.А. Писемні джерела з історії України. — Львів, 1999.
5. Описи Лівобережної України кінця XVIII — початку XIX ст. — К., 1997.
6. Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст. Збірник документів. — К., 1991.

Тема 11. Генеральний опис Лівобережної України 1765-1769 рр. (Румянцевський опис Малоросії)

Причини проведення Румянцевського опису. Відмінність цього опису від попередніх. Особливості проведення перепису в різних полках Гетьманщини. Ставлення населення до його проведення. Інформативні можливості джерела. Історіографія.

Література:

1. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. — К., 1986.
2. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003. — С. 427-429. Генеральний опис Лівобережної України 1765 – 1769 р.р. Показчик населених пунктів. – К., 1959.
3. Ковальський І. С. Генеральний опис 1765–1769 рр. – джерело для вивчення соціально-економічних відносин на Лівобережній Україні // Український історичний журнал. – 1962, №2. – С. 97 – 101;
4. Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760 – 1830. – К., 1996.
5. Литвиненко М. А. Джерела з історії України XVIII ст. – Харків, 1970.
6. Путро О. Генеральний опис 1765–1769 рр. як джерело для вивчення соціально-економічних відносин на Лівобережній Україні у другій половині XVIII ст. // Український історичний журнал. – 1982, №7. – С. 143 – 147.

Тема 12 Мемуари й щоденники представників козацької старшини XVIII ст.

Мемуаристика як особливий вид історичних джерел. Щоденники – джерела особового походження. Історіографія дослідження джерел особового походження. «Щоденник» Якова Марковича. «Діаріуш і «Щоденник» Миколи Ханенка. «Щоденник» П.Апостола. Записки І.Ф. Тимковського. Щоденник Гільденштедта. «Частная переписка» Г. Полетики.

Література:

1. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. — К., 1986.
2. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003.
3. Литвиненко М. А. Джерела з історії України XVIII ст. – Харків, 1970.
4. Микола Ханенко. Щоденник (1719-1754 рр.) // <http://litopys.org.ua/index3.html>
5. Черноморский М.Н. Мемуары как исторический источник. — М., 1959
6. Щоденник Якова Марковича (Фрагменти) // <http://litopys.org.ua>
7. Щоденник Петра Даниловича Апостола // <http://litopys.org.ua>

Тема 13 Джерела особового походження.

Визначення. Класифікація. Еволюція. Загальні принципи вивчення документів особового походження. Проблема співвідношення об'єктивного й суб'єктивного в мемуарах, щоденниках і приватному листуванні. Оцінка повноти й вірогідності інформації документів особового походження як джерел, що відбивають побут, звичаї, ідеали, світогляд, психологію людей певної епохи й відповідного середовища.

Етапи становлення мемуарів як виду історичних джерел. Основні різновиди форм мемуарної літератури. Вплив літописної традиції оповідання й творів агіографічного жанру на становлення мемуарів. Тематичні особливості мемуарів XVIII - першої половини XIX ст. Еволюція способів відбиття дійсності в мемуарах. Роль періодичної преси в розвитку мемуаристики. Щоденники. Загальна характеристика. Еволюція особистих щоденників XVIII - першої половини XIX ст. Джерела особистих щоденників. Особливості особистих щоденників XVIII - першої половини XIX ст.

Приватна переписка. Загальна характеристика. Соціальні функції епістолярних матеріалів, створених приватними особами. Відмінність (функціональної, змістовно-семантичної й видової) приватної переписки від переписки, що виникла в результаті діяльності державних або громадських організацій, і від публіцистики у формі відкритих листів. Еволюція приватної переписки XI - першої половини XIX ст.

Література:

1. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003.
2. Литвиненко М. А. Джерела з історії України XVIII ст. – Харків, 1970.
3. Микола Ханенко. Щоденник (1719-1754 pp.) // <http://litopys.org.ua/index3.html>
4. Щоденник Якова Марковича (Фрагменти) // <http://litopys.org.ua>
5. Щоденник Петра Даниловича Апостола // <http://litopys.org.ua>
6. Дмитриев С.С. Мемуаристика как феномен культуры // История СССР. 1981. № 6.
7. Минц С.С. Об особенностях эволюции источников мемуарного характера (К постановке проблемы) // История СССР. 1979. № 6.
8. Источниковедение истории СССР / Под ред. И.Д. Ковальченко. М., 1981.
9. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. М., 1998.

Тема 14 Періодичні видання XIX ст. як історичне джерело.

Час і умови зародження періодичної преси в Україні. Попередники першого українського періодичного видання. Принципи систематизації періодичних видань. Жанрові особливості матеріалів періодичної преси. Особливості відбиття дійсності в періодичній пресі.

Казенні й відомчі органи, їхній інформативно-пропагандистський і науково-просвітительський зміст. Ліквідація монополії держави і його відомств на друкування й поширення періодичних видань. Розширення кола видавців із числа приватних осіб, громадських об'єднань. Поява провінційної періодики. Розмаїття змісту видань. Паростки спеціалізації періодичної преси - поява галузевих органів. Основні групи журналів і газет першої половини XIX в. Оформлення специфічних жанрів періодичних видань. Посилення публіцистичного й полемічного початку, ідейні основи російської журналістики. Роль цензури в розвитку журналістики й газетної справи. Вироблення специфічних способів відбиття дійсності в періодичних виданнях. Збагачення змісту періодики образотворчими засобами.

Література:

1. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003
2. Антонова С.И. Периодическая печать как исторический источник. М., 1966. Вып. 1.
3. Дмитриев С.С. Источниковедение русской исторической журналистики // Источниковедение отечественной истории: 1975. М., 1976.
4. Дмитриев С.С. Русская периодическая печать // Очерки русской культуры XVIII века: В 4 т. М., 1987. Т. 2.
5. Есин Б.И. Русская газета и газетное дело в России. М., 1981.
6. Лауристин М. Применение контент-анализа для изучения направленности содержания газеты // Труды по социологии. Тарту, 1972. Вып. 2.
7. Мазырин В.М. Применение методов контент-анализа к материалам прессы // Количественные методы в гуманитарных науках. М., 1981.

Тема 15 Особливості історичних джерел радянського періоду.

Проблеми класифікації джерел радянського періоду. Основні види писемних джерел радянського періоду й новітнього часу в цілому: законодавчі акти, діловодна документація державних органів, установ, організацій, громадських організацій, підприємств, статистика,

матеріали планування, періодична преса й публіцистика, джерела особистого походження, наукові праці. Проблема типологічної приналежності документів комуністичної партії й комсомолу. Систематизація джерел за хронологічними періодами й темами. Загальні прийоми й методи роботи із джерелами новітнього часу. Критичний підхід до вивчення джерел радянського періоду. Використання принципу історизму в конкретних дослідженнях. Застосування математичних методів обробки масових джерел новітнього часу.

Література:

1. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003
2. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. М., 1998.
3. Кабанов В.В.. Источниковедение истории советского общества // <http://opentextnn.ru/history/istochnik/kabanov/?id=1408>
4. Источниковедение истории советского общества: В 4 вып. /АН СССР. Институт истории СССР – М., 1964 – 1982. Вып. 1- 4.
5. Жиромская В. Б. Всесоюзные переписи населения 1926, 1937, 1939 годов. История подготовки и проведения// История СССР. – 1987. – № 2. – С. 108-120.

Тема 16: Писемні джерела новітньої історії України

Особливості джерелознавчого аналізу наративних джерел новітньої історії України. Центральна та місцева періодична преса. Історичні журнали. Публіцистика. Мемуарна література. Епістолярні джерела. Вербальні джерела. Історіографія дослідження і основні публікації наративних джерел новітньої історії України. Особливості джерелознавчого аналізу документальних джерел новітньої історії України. Пам'ятки законодавчої діяльності українських національних державних утворень першої половини ХХ ст. Основні види законодавчих актів Радянської держави. Матеріали діловодства, планування та статистики радянської доби. Судово-слідчі матеріали радянської доби. Законодавчі акти незалежної України. Документи політичних партій і громадських організацій незалежної України. Періодична преса. Історіографія дослідження і основні публікації документальних джерел новітньої історії України.

Література:

1. Галайчак Т. Книжкові та періодичні видання України за часів тоталітаризму (50-ті – 80-ті рр. ХХ ст.) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 3-4. – Львів, 1997.
2. Галенко О.І. Документальні публікації з історії Української РСР: теорія та джерелознавчий аналіз. – К., 1991.
3. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003
4. Звід законів Української РСР: У 9 т. – К., 1982-1988.
5. Історія суспільної думки України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): Хрестоматія / Укл. А.Г. Болебрух. – Дніпропетровськ, 1994.
6. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК: В 2 т. – К., 1976-1977.
7. Конституційні акти України. 1917-1920: Невідомі конституції України. – К., 1992.
8. Міхновський М. Самостійна Україна. – Київ-Львів, 1992.
9. Санцевич А.В. Джерелознавство з історії УРСР. 1917-1941: Навч. посібник. – К., 1981.
10. Санцевич А.В. Джерелознавство історії Української РСР післявоєнного періоду: Навч. посібник. – К., 1972.
11. Хрестоматія з історії Української РСР: У 2-х т. – Т.1-2. – К., 1959-1961.
12. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. М., 1998.
13. Кабанов В.В.. Источниковедение истории советского общества // <http://opentextnn.ru/history/istochnik/kabanov/?id=1408>
14. Источниковедение истории советского общества: В 4 вып. /АН СССР. Институт истории СССР – М., 1964 – 1982. Вып. 1- 4.

Тема 17:Литовські статути

Литовські статути основні законодавчі документи Великого князівства Литовського. Історія створення й загальна характеристика 1-го 1529, 2-го 1551 і 3-го 1588 Статутів. Право власності,

зобов'язальне право, шлюбно-сімейне право, спадкове право, кримінальне право (Види злочинів. Система покарань), система судочинства згідно Литовських статутів. Історіографія вивчення пам'ятки.

Література:

1. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. — К., 1986.
2. І Литовський Статут //CD-диск
3. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003
4. Литовські статuti // <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Третій Статут Великого князівства Литовського 1588// CD-диск
6. Хрестоматія з історії України. — К., 1993.
7. Хрестоматія з історії Української РСР з найдавніших часів до кінця 50-х років XIX століття. — К., 1959. — Т.1.

Тема 18 Києво-Печерський Патерик як історичне джерело

Агіографічна література як історичне джерело. Обставини створення Києво-Печерського патерика. Зміст патерика та характеристика основних редакцій. Проблема авторства. Історіографія дослідження джерела.

Література

1. Києво-Печерський патерик / Подг. текста, перевод и комм. Л.А.Дмитриева // ПЛДР: XII век. - М., 1980. - С. 313-626, 692-704
2. Києво-Печерський патерик / Подг. текста, перевод и комм. Л.А.Дмитриева // ПЛДР: XII век. // Повести Древней Руси XI-XII веков. - Л., 1983. - С. 427-523, 567-572
3. Патерик Києво-Печерський / Перекл. та прим. І.Жиленко. - К., 2001. - 348 с. // <http://litopys.org.ua/paterikon/paterikon.htm>
4. Ольшевская Л.А. Об авторах Киево-Печерского патерика//Литература Древней Руси. - М., 1978. - Вып. 2. - С. 13-28;
5. Ольшевская Л.А. Патерик Киево-Печерский // Словарь книжников. - Вып. 1. - С.308—313
6. Ісиченко Ю.Л. Києво-Печерський патерик у літературному процесі к. XVI — поч. XVIII ст. на Україні. — К., 1990.
7. Чижевський Д. Києво-Печерський Патерик // Чижевський Д. Історія української літератури. — Тернопіль, 1994. — С.156-161.

Тема 19. Козацькі літописи XVII – XVIII ст.

Історичні твори XVIII ст. як джерела з історії України. Літопис Самовидця, літопис Григорія Грабянки, Літопис Самійла Величка, літопис Олександра Рігельмана. Історіографія дослідження історичних творів кінця XVII – XVIII ст.

Література:

1. Величко С. В. Літопис. Т. 1-2. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич.— К.: Дніпро, 1991. // <http://litopys.org.ua>
2. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003
3. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII — початок XX століття). — К., 2000.
4. Литвиненко М. А. Джерела з історії України XVIII ст. – Харків, 1970.
5. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / Пер. із староукр. — К.: Т-во «Знання» України, 1992, — 192 с. <http://litopys.org.ua>
6. Літопис Самовидця. видання підготував Я. І. Дзира. — Київ: «Наукова думка», 1971. — 208 с. // <http://litopys.org.ua>

Тема 20 Пізнє українське літописання XV – XVII ст.

Українське літописання періоду Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. «Густинський літопис», «Межигірський літопис», «Львівський літопис», «Чернігівський літопис за новим списком» та ін.

Література:

1. Історичне джерелознавство / За ред. Л.С.Калакури. — К., 2003
2. Літописи XV-XVII ст. // <http://uk.wikipedia.org>
3. Літопис Густинського монастиря // Пам'ять століть. — 1996. — №2. — С. 101-116.
4. Літопис Мгарського монастиря // Пам'ять століть. — 1997. — №1. — С. 11-36.

5. Одрывки из летописи Мгарского монастыря. // <http://litopys.org.ua>
6. Черниговская летопись / Южнорусские летописи, открытые и изданные Н. Белозерским. — Т. I. — Киев, 1856. // <http://litopys.org.ua>
7. Ісписаніє літом от Рождества Христова... року і по нім імущих (Львівський літопис) /// <http://litopys.org.ua>
8. Яковенко Н. М. Вступ до історії. — К.: Критика, 2007. — С.229 – 337.

Тема 21. Палеографія

Завдання та значення палеографії. Зв'язки палеографії з іншими науковими дисциплінами. Розвиток письмової культури часів Київської Русі. Причини еволюції графіки письма. Основні ознаки півустава, устава, скоропису. Історія поширення паперу на українських землях. Особливості письма на українських землях у XII – XV ст. Письмова культура на українських землях у XVI – XVIII ст..

Література:

1. Введенський Л., Дядиченко В., Стрельський В. Допоміжні історичні дисципліни. — К., 1963. — С. 68-103.
2. Волонський Ф. Пам'ятники писемності слов'ян до Різдва Христового // Основа. — 1993. — №2. — С. 156-164.
3. Документальные памятники: выявление, учет, использование / Под ред. С.О.Шмидта. — М., 1988.
4. Кісь Я.П. Палеографія. — Львів, 1975.
5. Кобрин В.Б., Леоньева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1984. — С. 14-50.
6. Мацюк О.Я. Папір та філіграні на українських землях (XVI — початок XX ст.). — К., 1974.
7. Панашенко В.В. Палеографія українського скоропису другої половини XVII століття. — К., 1974.
8. Резнік М.Т. Письмо і шрифт. — М., 1978.
9. Тихомиров М.Н., Муравьев А.В. Русская палеография. — М., 1966.
10. Черепнин Л.В. Новгородские берестяные грамоты как исторический источник. — М., 1969.
11. Черепнин Л.В. Русская палеография. — М., 1956. — С.3-74.
12. Щепкин В.Н. Русская палеография. — М., 1966.

Тема 22. Геральдика

Геральдика як спеціальна історична дисципліна. Що вивчає геральдика? Герб, його поняття, побудова, призначення. Яку історичну інформацію можна отримати з гербу? Територіальні, міські та державні герби в історії України. Дворянські та шляхетські герби.

Література

1. Введение в специальные исторические дисциплины. М., 1990.
2. Дворянские роды Российской империи/Под ред. С.В. Думина. СПб., 1993 – 1996. Т. 1 – 3.
3. Драчук В.С. Рассказывает геральдика. М., 1972.
4. Лакиер А.Б. Русская геральдика. – Переизд. М., 1990.
5. Чикаев М.М. Территориальная геральдика Российской империи. Часть I. Украина/Гербовед. 1997. № 8. С. 6 – 74.
6. Янин В.Л. Генеалогия и геральдика // Очерки истории исторической науки в СССР. — Т.2. - М.,-1960. -С.3-26
7. Єремєєв І.С. Герби гетьманів України. К.: Вид-во «УЦІММ-ПРЕС», 1998
8. Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV - I пол. XX ст.). - К., 2001.
9. Панченко В. Міські та містечкові герби України. - К.: Прогрес, 2000.

Тема 23. Дипломатика

Історія виникнення та розвитку дипломатії. Предмет, об'єкт та завдання дипломатії. Основні види та різновиди актів. Методика дослідження внутрішньої форми акту. Поняття формуляру актового документу. Абстрактний формуляр. Умовний формуляр. Індивідуальні актові формуляри. Формулярний аналіз. Клаузула. Граматико-дипломатичний принцип аналізу. Реалії, формули та описи як основні елементи тексту актів. Історико-юридичний, історико-географічний, історико-

політичний аналіз умов створення тексту. Встановлення вірогідності інформації з тексту актів. «Критика джерел».

Література:

1. Актовое источниковедение. Сб. статей / Отв. ред. С.М.Каштанов. М., 1979.
2. Каштанов С.М. Русская дипломатика. М., 1988
3. Пронштейн А.П. Использование вспомогательных исторических дисциплин при работе над источниками. — М., 1967.
4. Пронштейн А.П. Методика исторического исследования. Ростов на Дону., 1976.
5. Пушкарев Л.Н. Классификация русских письменных источников по отечественной истории. — М., 1975.
6. Введенский А.А. Лекции по документальному источниковедению истории СССР (Дипломатика). — К., 1963.
7. Пронштейн А.П., Данилевский И.Н. Вопросы теории и методики исторического исследования. М., 1986.
8. Історичне джерелознавство: Підручник. - К.: Либідь, 2002.

Тема 24 Хронологія

Предмет і завдання хронології як допоміжної історичної дисципліни. Поняття про час. Одиниці виміру часу. Місяцева і сонячна системи рахунку часу. Перші календарі. Календарні системи у стародавній Русі та Україні. Юліанський календар. Григоріанський календар.

Література:

1. Бородин О.Р. Человек и время. — Харьков, 1991.
2. Буткевич А.В., Ганышин В.Н., Хренов Л.С. Время и календарь. — М., 1961.
3. Введенський Л., Дядиченко В., Стрельський В. Допоміжні історичні дисципліни. — К., 1963. — С. 122-141.
4. Владимиров Н.В. Календарь: прошлое, настоящее, будущее. — М., 1987.
5. Войцехівська І. Хронологія // Пам'ять століть. — 2003. — №2. — С. 115-126.
6. Каменцева Е.Н. Хронология. — М., 1967.
7. Кобрин В.Б., Леоньева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1984. — С. 80-89.
8. Пронштейн А.П., Кияшко В.Я. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1973. — С. 20-41.
9. Пронштейн А.П., Кияшко В.Я. Хронология. — М., 1981.
10. Селешников СИ. История календаря и хронология. — М., 1972.
11. Стрельський В.І., Титаренко А.Г. Історія календаря. — К., 1975.

Тема 25 Нумізматика

Предмет і завдання нумізматики. Методика та джерела нумізматичного дослідження. Система понять і термінів нумізматики. Становлення і розвиток нумізматичної науки. Походження, суть і функції грошей. Виникнення монетного карбування. Технологія монетної справи. Іноземні монети в українських землях до утвердження давньоруської державності. Зародження вітчизняної грошової системи в добу Київської Русі. Монетний обіг в українських землях XIV-XVIII ст. Російська монетна система XVIII — початку XX ст. Радянська монетна система. Становлення грошової системи після проголошення незалежності України. Монети держави Україна.

Література:

1. Бойко А. Перші українські паперові гроші // Історичний календар: Альманах. — К., 2000. — Вип. 6. — С. 26-28.
2. Введенський А. та ін. Допоміжні історичні дисципліни. Короткий курс. — К., 1963. — С. 184-199.
3. Голиш Г.М. Основи нумізматики. — Черкаси, 2002.
4. Звідки взяли гроші? // Все для вчителя. — 2002. — №7. — С. 65-74; №9. — С. 28-31; №18. — С. 9-14.
5. Зубко А. Виникнення гривні // Світло. — 1999. — №4. — С. 38-41.
6. Кобрин В.Б., Леоньева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины: Учебное пособие для студентов исторических факультетов. — М., 1984. — С. 122-153.
7. Нестеренко П. Історія в монетах // Українська культура. — 1998. — №4-5. — С. 38-39.

8. Ніколенко С. Світ грошей давньої Русі // Слов'янський збірник. — Полтава, 2002. — Вип. 1. — С. 140-148.
9. Носовский Г.В., Фоменко А.Т. Русь и Рим. — М., 2001. — Кн. 3. — С. 55-90.
10. Пронштейн А.П., Кияшко В.Я. Вспомогательные исторические дисциплины. Учебное пособие для студентов исторических факультетов пединститутів. — М., 1973. — С. 59-70.
11. Рябченко П. Паперові гроші на території України // Розбудова держави. — 1996. — №3. — С. 30-36.
12. Сургай О. Отакі були гроші // Злагода. — 1996. — 29 лютого. — С. 5.
13. Тхоржевський Р.Й. Нариси історії грошей в Україні (3 давніх часів до сучасності). — Тернопіль, 1999.
14. Черноіваненко В. Біля витоків карбувань українських монет // Українське слово. — 2003. — №5. — С. 13.
15. Черноіваненко В. Історія паперових грошей України 1917-1920-х рр. // Дзеркало тижня. — 2001. — 22 вересня. — С. 23.
16. Шепель В.М. Час і гроші. Догрошовий період // Історія та правознавство. — 2004. — №2. — С. 17-18.

Тема 26 Метрологія

Предмет і завдання метрології як спеціальної історичної дисципліни. Системи вимірювання у світі, їх зародження і еволюція. Розвиток систем вимірювання у Київській Русі. Еволюція систем вимірювання в Україні в XVIII — XX ст.

Література:

1. Введение в специальные исторические дисциплины. — М., 1990. — С. 147-173.
2. Введенський Л., Дядиченко В., Стрельський В. Допоміжні історичні дисципліни. — К., 1963. — С. 142-150.
3. Каменцева Е.И., Устюгов Р. Русская метрология. — М., 1975.
4. Кобрин В.В., Леоньева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1980. — С.51-79.
5. Маликов М.Ф. Основы метрологии. — М., 1949.
6. Пронштейн А.П., Кияшко В.Я. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1973. — С. 42-58.
7. Сенік Л.Г. Із історії народної метрології // Народна творчість та етнографія. — 1979. — №3.
8. Сидоренко О.Ф. Історична метрологія Лівобережної України XVIII століття. — К., 1975.
9. Шостьин Н.А. Очерки истории русской метрологии IX-XIX вв. — М., 1975.

Тема 27 Вексиллографія

Предмет і завдання вексиллографії. Джерела вексиллографії Становлення і розвиток вексиллографії як науки. Основні поняття і терміни. Прапори політичних утворень на території України. Вексиллографія в сучасній Україні.

Література:

1. Введенський Л., Дядиченко В., Стрельський В. Допоміжні історичні дисципліни. — К., 1963. — С. 151-164.
2. Символы страны Советов. Герб, флаг, гимн СССР. — М., 1984.
3. Лахижа М.І. Українська державна та полтавська обласна символіка // Пост-Методика. — 2002. — № 1. — С. 59-64.
4. Сергійчук В. Національна символіка України. — К., 1992.
5. Якимович Б. До питання про українську національну символіку // Пам'ятки України. — 1989. — №3. — С.44-47.
6. Кобрин В.В., Леоньева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1984. — 208 с.
7. Специальные исторические дисциплины: Учеб. пособие / В.А. Замлинский, М.Ф. Дмитренко, Т.А. Балабушевич и др.; Под ред. В.А. Замлинского - К., 1992. - 324 с.

Тема 28 Фалеристика

Предмет і завдання фалеристики. Історія фалеристики як наукової дисципліни. Класифікація знаків нагород. Орден і медаль як вищі знаки відзнаки. Історія української нагородної справи.

Література:

1. Бурков В.Г. Фалеристика: Учебное пособие. - М.-1999.- 167 с.
2. Всеволодов И.В. Беседы о фалеристике: Из истории наградных систем. - М., 1990.
3. Награды президента Украины // <http://my.elvisti.com/bor/>
4. Нагороди України: Історія, факти, документи: У 3 т. /Д.В. Табачник, І.Д. Безгін, В.Й. Бузало та ін.; НАН України, Ін-т історії України, Ін-т нац. відносин і політології. - К.: Українознавство, ARC-Ukraine, 1996. - Т.1. - 344с.; Т.2. - 343с.; Т.3. - 424с.

Тема 29. Історична демографія

Поняття та методи історичної демографії. Зв'язки історичної демографії з іншими галузями знання: Основні демографічні характеристика та показники. Переписи та інші види статистичного обліку населення. Особливості обліків та переписів населення в Україні.

Література

1. Бирюкова Р.Н. Демографическая статистика: Численность и состав населения. М., 1970.
2. Валентей Д.И., Кваша А.Я. Основы демографии. М., 1984.
3. Вишневский А.Г. Воспроизводство населения и общество: история, современность, взгляд в будущее. М., 1982.
4. Гозулов А.И. Переписи населения земного шара: (Хронологические таблицы). М., 1970.
5. Григорьянц М.Г. Переписи населения в капиталистических странах. М., 1976.
6. Исупов А.А. Переписи как ценный источник информации о населении // Вестн. статистики. 1980. № 7.
7. Покшишевский В.В. Население и география. М., 1978.
8. Сиденко А.В. Переписи и текущий учет населения. М., 1982.
9. Система знаний о народонаселении. М., 1991.
10. Шелестов Д.К. Демография: история и современность. М., 1983.
11. Шелестов Д.К. Историческая демография. Уч. пособ. для вузов по спец. «История». – М.: Высш. шк., 1987.

Тема 30. Історична географія

Історична географія як складова історичної науки. Джерела історичної географії. Історична географія в системі наук. Об'єкт і предмет історичної географії. Історична фізична географія, її значення для історичного дослідження. Історична географія господарства, її значення для історичного дослідження. Історична політична географія, її значення для історичного дослідження. Історична географія населення, її значення для історичного дослідження. Географія культури, її значення для історичного дослідження. Історія розвитку історичної географії.

Література:

1. Берлянт А.М. Методологическая роль картографии в науках о Земле и обществе // Берлянт А.М. Образ пространства: карта и информация. – М., 1986. – С. 5-28.
2. Дробижев В.З. Историческая география СССР: Учеб. пособие. – М., 1973.
3. Дробижев В.З., Ковальченко И.Д., Муравьев А.В. Историческая география СССР: Учеб. пособие. – М., 1977.
4. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. Л., 1982.
5. Жекулин В.С. Историческая география: Предмет и методы. – Л., 1982.
6. Історико-географічні дослідження в Україні: Збірка наукових праць / Інститут історії України НАН України; Редкол.: М. Ф. Дмитрієнко (відп. ред.) та ін.; Автори: Н. П. Барановська, Я. В. Верменич, М. Ф. Дмитрієнко, Я. О. Іщенко, Л. П. Маркітан, О. О. Попельницька, С. Б. Хведченя та ін. — К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – Ч. 7. — 424с.
7. Медушевская О.М. Историческая география как вспомогательная историческая дисциплина. М., 1959.
8. Муравьев А.В., Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. М., 1976.
9. Салищев К.А. Картоведение. – М., 1982.
10. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. М., 1976.
11. Шаскольский И.П. Историческая география // Вспомогательные исторические дисциплины. Вып. II. Л., 1986.
12. Яцунский В.К. Историческая география: История ее возникновения и развития в XV–XVIII вв. М., 1955.

Тема 31. Усна історія

Історія виникнення та розвитку усної історії. Причини популярності методу усного інтерв'ю у другій половині ХХ ст. Особливості розвитку усної історії у Сполучених Штатах, Великій Британії, Італії, Німеччині. Предмет та завдання усної історії. Поняття "джерело усної історії". Труднощі та проблеми усної історії з точки зору Д.Тоша (текст №4). Як можна їх подолати? Практичне завдання: прочитати текст інтерв'ю з мешканкою с. Преслав Запорізької області Р.Є.Стояновською 1912 року народження. Яку історичну інформацію можна отримати з інтерв'ю? Наскільки можна довіряти цій інформації? Як інтерв'ю допомагає відтворити психологію та світогляд селянської жінки радянської доби? побут селянської родини?

Література

1. Лоскутова М. В. Введение // Хрестоматия по устной истории / Пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. – СПб: Изд-во ЕУСПб, 2003.– С.5-31
2. Мосолкина Т.В., Николаева Н.И. Курс лекций по источниковедению новой и новейшей истории. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 2004. – С. 86-92.
3. Сурева Н. Правила видання джерел усної історії (проект). — Запоріжжя: РА "Тандем — У", 2005. — С. 5-8.
4. Тош Д. Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка. – М: Издательство "Весь мир", 2000. – С. 261-284.
5. Ильина Т.А. Устное воспоминание как исторический источник // Советские архивы. – 1973. – № 2.
6. Кузнецова Н.П., Суринов В.М. "Устная история" в практике работы зарубежных архивов и научных учреждений // Советские архивы. – 1980. – № 1. – С.73-79.
7. Курносоев Н.Д. Некоторые вопросы текстологии фонодокументов // Советские архивы. – 1987. – № 4. – С. 65–71.
8. Нолл В. Трансформація громадянського суспільства. Усна історія української селянської культури 1920-30 років / Центр дослідження усної історії та культури. – Київ.: Родовід, 1999;
9. Український голокост. 1932 - 1933: Свідчення тих, хто вижив /Упоряд. о. Ю. Мицик. – К.: Вид. дім "КМ Академія", 2003. – 296 с.

Тема 32. Жіноча історія

Поняття “жіночої” та “тендерної” історії. Становлення жіночої історії. Приклади досліджень, заснованих на гендерному підході.

Література:

1. Ярская-Смирнова Е. Возникновение и развитие гендерных исследований в США и Западной Европе // Введение в гендерные исследования. Ч.1: Учебное пособие / Под ред. И.А. Жеребкиной. Харьков, 2001.
2. Пушкарева Н.Л. Гендерная проблематика в исторических науках // Введение в гендерные исследования. Ч.1: Учебное пособие / Под ред. И.А. Жеребкиной. Харьков, 2001.
3. Пушкарева Н.Л. Зачем он нужен, этот “гендер”? Новые концепции и новые подходы к анализу прошлого // Социальная история. Ежегодник. 1998/99. М., 1999.
4. Репина Л.П. История женщин и гендерная история на рубеже веков: итоги и перспективы развития (Аналитический обзор) // XX век: Методологические проблемы исторического познания. Сб. обзоров и рефератов. В 2 ч. Ч.2. М., 2001.

Тема 33. Мікроісторія

Мікроісторія – один з новітніх напрямків історичних досліджень. Предмет та задачі мікро історії. Співвідношення мікро- і макро-історії. Розвиток досліджень з мікро історії. Що саме ефективно

вивчати методом мікроісторії?

Література

1. Бессмертный Ю.Л. Некоторые соображения об изучении феномена власти о концепциях постмодернизма и микроистории // Одиссей, 1995. М., 1995.
2. Гинзбург К. Микроистория: две-три вещи, которые я о ней знаю // Современные методы преподавания новейшей истории. М., 1996. С.207-236.
3. Гинзбург К. Сыр и черви. М., 2000.
4. Гуревич П. Вселенная по имени человек. // Свободная мысль. 1991. №14.
5. Дарнтон Р. Великое кощачье побоище и другие эпизоды из истории французской культуры. М., 2002.
6. Дэвис Н.З. Возвращение Мартина Герра. М., 1991. Дэвис Н. З. Дамы на обочине. Три женских портрета XVII века. М., 1999.
7. Журавлев С.В. "Маленькие люди" и "Большая история": иностранцы московского Электроставского завода в советском обществе 1920-х – 1930-х гг. М., 2000.
8. Кром М.М. Историческая антропология: Пособие к лекционному курсу. СПб., 2004. Дивись також сторінку: <http://www.countries.ru/library/antropology/krom/>
10. Леви Дж. К вопросу о микроистории // Современные методы преподавания новейшей истории. М., 1996. С.167-190.
11. Ле Руа Лидюри Э. Моитайю, окситанская деревня (1294—1324). Екатеринбург, 2001.
12. Медик Х. Микроистория // THESIS. Теория и история экономических и социальных институтов и систем. 1994. Т. II. Вып.4. С.193-202.
13. Медик Х. Народ с книгами. Домашние библиотеки и книжная культура в сельской местности в конце раннего Нового времени. Лайхинген (1748— 1820) // Прошлое — крупным планом: Современные исследования по микроистории. СПб., 2003. С. 181—222.
14. Ревель Ж. Микроанализ и конструирование социального // Одиссей. Человек в истории. 1996. М., 1996. С. 110—127).

Тема 34. Кліометрія

Понятійний та категоріальний апарат кліометрії. Поняття "вірогідність" в кліометрії. Поняття "репрезентативність даних", "якісна репрезентативність", "кількісна репрезентативність", "вибірка". Питання комп'ютерного джерелознавства. Поняття "база даних". Вимоги до організації баз даних. Основні компоненти бази даних. Формалізація. Особливості формалізації різних видів джерел. Встановлення авторства (атрибуція) історичних джерел за допомогою кількісних методів.

Література

1. Бородкин Л.И. Клиометрика: pro et contra (виртуальный диалог) // Экономическая история. Обзорение / Под ред. Л.И.Бородкина. Вып. 7. М., 2001. С. 114-132.
2. Тош Д. Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка. – М: Издательство "Весь мир", 2000. – С. 219-240.
3. Шендерюк М.Г. Количественные методы в источниковедении: Учеб. пособие / Калинингр. ун-т. - Калининград, 1996. - 75 с.
4. Какх Ю.Ю. Нужна ли новая историческая наука? // Вопросы истории. 1969. № 3.
5. Какх Ю.Ю., Лиги Х.М. О связи между антифеодальными выступлениями крестьян и их положением // История СССР. 1976. № 2.
6. Ковальченко И.Д. Исторический источник в свете учения об информации (к постановке проблемы) // История СССР. 1982. № 3.
7. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. М., 1987.
8. Ковальченко И.Д. Русское крепостное крестьянство в первой половине XIX века. М., 1967.
9. Ковальченко И.Д., Бородкин Л.И. Структура и уровень аграрного развития районов Европейской России на рубеже XIX–XX веков (Опыт многомерного анализа) // История СССР. 1981. № 1.
10. Количественные методы в гуманитарных науках. М., 1981.
11. Количественные методы в исторических исследованиях: Учеб. пособие / Под ред. И.Д. Ковальченко. М., 1984.
12. Миронов Б.Н. История в цифрах. Л., 1991.
13. Миронов Б.Н., Степанов З.В. Историк и математика. М., 1975.

14. Хвостова К.В. Количественные методы в историческом познании // Вопросы истории. 1983. № 4.
15. Хвостова К.В. Количественный подход в средневековой социально-экономической истории. М., 1980.

Тема 35. Генеалогія

Предмет генеалогії Становлення генеалогії як науки Сім'я, рід, особистість у історичному процесі. Методи та прийоми генеалогічних досліджень. Джерела генеалогічної інформації (в яких документах можна знайти генеалогічні відомості?). Генеалогічні закономірності та закони.

Література

1. Вспомогательные исторические дисциплины /под ред. проф. Г.Л. Леонтьевой. – М., 2000. – С. 328-338.
2. Савелов Л.М. Лекции по русской генеалогии. – СПб: Археографический центр, 1994. – С. 8-33.
3. Специальные исторические дисциплины / под ред. В. Замлинского. – К., 1992. – С. 79-87.
4. Шидловские // Дворянская тетрадь. – СПб: Российское дворянское собрание, 2000.
5. Где твои корни? Пособие по составлению родословной /сост. Н.Юртаев. – Барнаул: Издательство Барнаульского государственного педагогического университета, 1997.
6. Бычкова М.Е. Родословные книги XVI-XVII вв. как исторический источник. М., 1975.
7. Верба І.В. Матеріали з української генеалогії в київському архіві Олександра Оглоблина. – Архіви України, 2000 р., № 4- 6.
8. Войтович Л.В. Генеалогія династії Рюриковичів. Київ, 1990.
9. Генеалогія. Источники. Проблемы. Методы исследования. М., 1989.
10. Дворянские роды Российской Империи. Т. 1. СПб., 1993. Т. 2-4. М., 1994-1998.
10. 11. История и генеалогия. М., 1977.
11. 12. Кривошея В. Генеалогія українського козацтва : нариси історії козацьких полків. – К. : Стілос, 2002 р. – 395 с.
13. Кривошея І.І. Генеалогічні розписи козацько-старшинських родин Яготинської сотні Переяславського полку : 17 – 18 ст. – Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства (Біла Церква), 2000 р.
14. Ясь О. Генеалогічна ідея в науковій творчості і методології О.П.Оглоблина. – Спеціальні історичні дисципліни, 2000 р., т. 4, с. 146 – 158.

Тема 36. Сфрагістика

Поняття сфрагістики, її предмет і завдання. Історія сфрагістики як наукової дисципліни. Походження печаток, їх класифікація та зовнішні ознаки. Особливості української сфрагістики

Література:

1. Введение в специальные исторические дисциплины: Учеб. пособ./ Т.А.Гусарова, О.В.Дмитриева, А.В. Муравьев и др. - М.: Изд-во МГУ, 1990.- 280 с.
2. Введенський А., Дядиченко В., Стрельський В. Допоміжні історичні дисципліни. Короткий курс. - К., 1963.- 207 с.
3. Вспомогательные исторические дисциплины: историография и теория / Ю.Ю.Кондуфор, А.В.Санцевич, В.В. Румянцева и др.- К., 1988. - 277 с.
4. Каменцева Е.И. История вспомогательных исторических дисциплин: Учеб. пособ. - М.: Высш. шк., 1979. - 216 с.
5. Кобрин В.Б., Леонтьева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины.- М., 1984.- 208 с.
6. Пронштейн А.П. использование вспомогательных дисциплин при работе над историческими источниками. - М., 1972.- 118 с.
7. Пронштейн А.П., Кияшко В.Я. Вспомогательные исторические дисциплины.- М.,1973.- 112 с.

8. Специальные исторические дисциплины: Учеб. пособ./ В.А. Замлинский, М.Ф. Дмитренко, Т.А. Балабушевич и др.; Под ред. В.А. Замлинского - К., 1992. - 324 с.
9. Гавриленко О.В. Українська сфрагістика. Питання предмета та історіографії.- К.: Наук. думка, 1977.-166 с.
10. Нумизматика и сфрагистика: Сб. ст. - Вып.3.- К.: Наукова думка, 1968

Тема 37. Археографія

Археографія як наукова дисципліна. Предмет та об'єкт археографії. Становлення археографії як науки. Основні завдання сучасної археографії, її наукове та суспільне значення. Принципи та правила публікації історичних джерел у сучасній археографії.

Література:

1. Валк С. Н. Избранные труды по археографии. СПб., 1991.
2. Добрушкин Е. М. Основы археографии. М., 1992.
3. Джерелознавство історії України. Довідник. — К., 1998. —212с.
4. Добрушкин Е.М. О некоторых вопросах изучения терминологии и истории археографии // Археографический ежегодник за 1987 год. М., 1988.
5. Добрушкин Е.М. Основы археографии: Учеб. пособие. М., 1992.
6. Селезнёв М.С. Документальная публикация как историко-археографическое понятие // Отечественные архивы. 1992. № 3.
7. Селезнёв М.С. Предмет и вопросы методологии советской археографии. М., 1959.
8. Селезнёв М.С. Теория и методика советской археографии: Учеб. пособие / Под ред. С.И. Мурашова. М., 1974.
9. Степанский А.Д. Археографическая база и археографический фонд исторической науки // Советские архивы. 1991. № 1.
10. Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доповідей респ. наради, грудень 1988 р. Київ, 1988.
11. Фарсобин В.В. Источниковедение и его метод: Опыт анализа понятий и терминологии. М., 1983. Гл. 6, 8. Фольклор: Издание эпоса. М., 1977.
12. Чирков С.В. О применении термина "археография" в начале XX в. //Археографический ежегодник за 1981 год. М., 1982.
13. Шмидт С.О. Некоторые вопросы развития советской археографии //Археографический ежегодник за 1978 год. М., 1979.
14. Яковлев С.О. Українська радянська археографія. – К., 1965

Тема 38. Історична топоніміка і антропоніміка

Предмет і завдання топоніміки та антропоніміки як спеціальних історичних дисциплін. Класифікація назв. Деякі питання топоніміки України і Полтавщини. Походження імен, прізвищ і прізвиськ людей.

Література:

1. Валюх З. Топоніми і гідроніми Полтави як джерела пізнання історії рідного краю // Четверта Полтавська наукова конференція з історичного краєзнавства. — Полтава, 1998. — С. 115-117.
2. Введение в специальные исторические дисциплины. — М., 1990.
3. Введенський А. та ін. Допоміжні історичні дисципліни. Короткий курс.— К., 1963.
4. Кобрин В.Б., Леоньева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины: Учебное пособие для студентов исторических факультетов. — М., 1984.
5. Рачков Л.И., Чуистова Л.И. Вспомогательные исторические дисциплины. — М., 1982.
6. Специальные исторические дисциплины / Под ред. В.А.Замлинского. — К., 1992.

Тема 39. Системи вимірювання на території Гетьманської України у XVIII ст.

Загальний стан метрології у XVIII ст.. Міри рідини (Об'ємні міри рідини, відро, стандарти відра). Міри сипких тіл. Великі міри сипких тіл. Регіональні міри сипких тіл. Міри ваги. Основні торговельні міри ваги. Міри довжини.

Література:

1. Введенський Л., Дядиченко В., Стрельський В. Допоміжні історичні дисципліни. — К., 1963. — С. 142-150.
2. Каменцева Е.И., Устюгов Р. Русская метрология. — М., 1975.

3. Романовский Б. С мерой по векам. – Ленинград: «Детская литература», 1985.
4. Рыбаков Б.А. Русские системы мер длины XI-XV вв. // Советская этнография. – 1949. - №1.
5. Сеник Л.Г. Из історії народної метрології // Народна творчість та етнографія. — 1979. — №3.
6. Сидоренко О.Ф. Історична метрологія Лівобережної України XVIII століття. — К., 1975.
7. Шостьин Н.А. Очерки истории русской метрологии IX-XIX вв. — М., 1975.

Тема 40. Українська національна символіка

Національний герб: історія виникнення. Герби українських земель і міст. Національний прапор. Історичні герби та прапорові барви. Козацька символіка. Українська державна символіка новітньої доби – історія утвердження.

Література:

1. Бойченко Л. Ні не згине Україна: Уроки державності // Розкажіть онуку.- 1998.- №20.- С.50-51
2. Братко О. Тридент: його зміст та іпостасі // Національна символіка. Київ, 1991. Вип. 1;
3. Братко-Кутинський О. Християнський Київ та його символіка // Пам'ятки України.- 1997.- №3.- С.38-41
4. Гломозда К., Яневський Д. Історичні гербові відзнаки та прапорові барви України // Київ. вісник. 1990. № 221;
5. Гречило А. Земельна геральдика // Пам'ятки України. 1991. № 3;
6. Гречило А. Герб міста Києва: Кінець XV - 80-ті роки XVIII ст. // Пам'ятки України.- 1997.- №3.- С.86-87, 127
7. Гречило А. Герб міста Чигирин: Геральдика // Пам'ятки України: історія та культура.- 2002.- №2.- С.54-57
8. Клейноди України: З історії держ. і нац. символіки.- К.: Абрис, 1992.- №33 карт.
9. Кучерук О. Державна символіка: Відродження // Рідна шк.- 1993.- №6.- С.23-28
Національна символіка. Кн.1 /Упоряд. А.Сериков- К.: Рад. Україна, 1990.- 49 с.: ілюстр., ноти- (Б-чка журн. "Пам'ятки України")
10. Панченко В. Герб Києва // Київська старовина.- 1994.- №3.- С.94-101
11. Пастернак О. Пояснення тризуба, герба великого київського князя Володимира Святого. Київ. 1991;
12. Сапрыков В. "Тризуб" - герб Украины: Страны и народы: Гос. символика // Наука и жизнь.- 1994.- №5.- С.32-36
13. Сергійчук В. Національна символіка України: Наук.-худож. кн. /Худож. оформл. Л.Демчишина.- К.: Веселка, 1992.- 109 с.: іл.
14. Сергійчук В. Символіка суверенності - синьо-жовта.- К.: ПБП "Фотовідеосервіс", 1993.- 80 с.- (Б-ка українця, N3-2)
15. Символи української держави. Прапор. Герб. Гімн // Веселочка.- 2003.- №4.- С.4-5, 9 [с]
Про символічне значення кольорів українського прапора, походження слів "тризуб", "тійця", "знамено", "стяг" і "прапор". Закон України про український гімн. Слова і ноти.
16. Стрілка Р. Українська національна символіка /Р.Стрілка, О.Середюк // Все для вчителя.- 2004.- №25-26.- С.1-7
17. Якимович Б. До питання про українську національну символіку // Національна символіка. Київ, 1991. Вип. 1.

Додаток: С-D диск «Література та джерела до курсу».

Зміст диску:

Розділ джерелознавство:

15. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории: Учеб. пособие / И.Н.Данилевский, В.В.Кабанов, О.М.Медушевская, М.Ф.Румянцева. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998.
16. Литвиненко М.А. Джерела з історії України XVIII століття. — Х., 1970.
17. 1-й Литовський статут 1529 року
18. Третій Статут Великого князівства Литовського 1588
19. Судебник Казимира 1468 року
20. Устава на волоки 1557 року
21. Руська правда: текст.
22. Леонід Білецький. Руська Правда й історія її тексту. Вінніпег, 1993.
23. Серафим Юшков. Руська Правда (тексти на основі 7 списків та 5 редакцій). Київ, 1935.
24. Генсьорський А. Галицько-Волинський літопис. Процес складання; редакції і редактори. Київ, 1958.
25. Генсьорський А. Галицько-Волинський літопис. Лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості. Київ, 1961.
26. Угроруські літописні записки // Записки Наукового товариства імені Шевченка. — 1911. — Т.106. — Кн. 4. — С.73-82.]
27. Густинський літопис
28. Добірка літописів, видана Київською археографічною комісією. Київ, 1888
29. Київський літопис першої чверті XVII ст.
30. Короткі літописці Кроковського та Ясинського (події до 1712 р.)
31. Лаврентіївський літопис (ПСРЛ, Т. I, 1926-28)
32. Литовсько-білоруські літописи та хроніки (ПСРЛ, Т. XXXII, 1975; Т. XXXV, 1980)
33. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки (до 1709 року)
34. Літопис Крехівського монастиря (події 1494-1648 рр.)
35. Літопис Підгорецького монастиря.
36. ЛІТОПИС РУСЬКИЙ за Іпатським списком.
37. Літопис руський за Іпатським списком (ПСРЛ, Т. II, 1908)
38. Літопис Самовидця (події 1648-1702 рр.)
39. Літопис Яна Бінвільського (до 1638 року)
40. Літописець Дворецьких (події 1340-1671 рр.)
41. Літописні замітки (1783-1811 рр.).
42. Літописні замітки про події в Новоросії (1740-1806 рр.).
43. Львівський літопис і Острозький літописець (події 1498-1649 рр.).
44. Новгородський перший літопис старшого і молодшого ізводів (ПСРЛ, Т. III, 1950).
45. Південноруські літописи, відкриті і видані М. Білозерським. Київ, 1856.
46. ПОВѢСТЬ О ТОМЪ, ЧТО СЛУЧИЛОСЬ НА УКРАИНѢ
47. Самійло Величко. Літопис (події 1648-1700 рр.).
48. Типографський літопис (ПСРЛ, Т. XXIV, 2000).
49. Уривки з літопису Мгарського монастиря (події 1682-1775 рр.).
50. Феодосій Софонович. Хроніка з літописців стародавніх. (до 1673 року)
51. Хмільницький літопис (події 1636-1650 рр.).
52. Чернігівський літопис (події 1587-1750 рр.).
53. Віршована хроніка, 1682 (переклад фрагмента, С.76-103)
54. ДНЕВНИКЪ ПЕТРА ДАНИЛОВИЧА АПОСТОЛА
55. Щоденник генерального хорунжого Миколи Ханенка (1719-1754 рр.)
56. Щоденник Якова Марковича (Фрагменти).

Розділ спеціальні історичні дисципліни:

1. Сидоренко О.Ф. Історична метрологія Лівобережної України XVIII ст.
2. Черепнин Русская палеография.
3. Шелестов - Историческая демография.
4. Пушкарева Н. Л. От «His-story» к «Hier-story» рождение исторической фемениологии.
5. Ротких Анна «Безпутна жизнь» секс, семья и социальная мобильность в мужских автобиографиях.

6. Темкина Анна. Сценарии сексуальности и сексуальное удовольствие в автобиографиях современных российских женщин.
7. Женская усная история
8. Хрестоматія по усной истории
9. Медик Х. Микроистория.
10. Леви Дж. К вопросу о микроистории.
11. Гінзбург К. Микроистория: две-три вещи которые я о ней знаю.
12. Гінзбург К. Сыр и черви. Картина Мира одного мельника жившего в XVI в.
13. Ревель Ж. Микроанализ и конструирование социального.